

Preživeti ali izumreti

// Nick Langley (prevod Henrik Ciglič)

Vsaka štiri leta nam Rdeči seznam IUCN za ptice, ki ga pripravlja BirdLife International, postreže s popolnim pregledom naravovarstvenega statusa vseh ptic na svetu. Pregled za leto 2008 kaže, da se stanje slabša, a je hkrati tudi dokaz, da imajo naravovarstvene akcije lahko pozitiven učinek.

Glede na Rdeči seznam, ki ga je za leto 2008 objavil BirdLife International, so podnebne spremembe brez dvoma glavni pospeševalec mnogih dejavnikov, zaradi katerih vsaki osmi ptici na svetu grozi izumrtje. Dolgotrajna sušna obdobja na eni strani in nenadni ekstremni dogodki, kot so hudi nalivi in orkani, na drugi, pomenijo dodatne dejavnike spreminjanja habitatov mnogih ogroženih vrst. Ker se razmere za te večinoma specializirane ptice slabšajo, se ustvarjajo možnosti za bolj prilagodljive zlasti tujerodne invazivne vrste. Hkrati pa se množijo tudi zajedavci, ki povzročajo bolezni, in ob vse večjih temperaturah povečujejo svoja območja razširjenosti. Populacija evkaliptovega ščetinarja (*Stipiturus mallee*) v Avstraliji se hitro krči in njegov habitat je danes tako razdrobljen, da bi bil že en sam požar lahko zanj usoden. Suša kajpak povečuje možnosti za izbruh takšnih požarov, ki še bolj drobijo habitat vrste. Dolgotrajna suša lahko tako povzroči popoln zlom lokalnih populacij. In prav to je razlog, da se je status ogroženosti iz »ranljive« poslabšal na status »ogrožene« vrste. Zaradi uničevanja habitatov, ki povzroča nenehno krčenje ptičje populacije, se je spremenil status še ene avstralske

vrste z majhnim območjem razširjenosti, rjavega hostnika (*Atrichornis rufescens*). Še do nedavnega je veljal za zgolj »potencialno ogroženega«, danes pa je prešel v status »ranljive« vrste. Neprimerno gospodarjenje še naprej ogroža habitat te ptice, zaradi suše kot posledice podnebnih sprememb pa ta vrsta lahko v celoti izgine iz večjega dela svojega današnjega območja razširjenosti. Oponašavec (*Nesomimus trifasciatus*) je omejen na le dva otočka v bližini otoka Floreana v Galapaškem otočju, potem ko je popolnoma izginil s samega otoka Floreana. Populacija se je z ocenjenih 150 osebkov v letu 1966 skrčila na današnjih 60 osebkov, kar je razlog, da je dobila status »kritično ogrožene« vrste. Ta ptica je pod nenehnim vplivom ekstremnih podnebnih dogajanj, ki so razlog za pomembna nihanja v velikosti njene populacije, sušna leta pa so vse pogostejša, kar lahko vrsto v prihodnosti resno prizadene. Višja smrtnost odraslih osebkov je bila zabeležena predvsem v neobičajno suhih letih, ki so čedalje pogostejša.

Dolgotrajna in huda deževna obdobja so razlog za izostanek gnezdenja in tudi za množično umrljivost speljanih mladičev in mladostnih osebkov pri akepah (*Loxops caeruleirostris*), ki je endemit na havajskem otoku. Na otoku sta pred kratkim dva orkana hudo prizadela tudi gozdove na tem otoku. Zaradi izgube življenjskega prostora in vplivov invazivnih tujerodnih vrst, rastlin, sesalcev in žuželk, je akepa postala »kritično ogrožena«, saj se je od leta 2000 njena populacija znižala za dobro

1: Evkaliptov ščetinar (*Stipiturus mallee*; ogrožena vrsta): njegov habitat je danes tako razdrobljen, da bi bil že en sam požar v goščavi lahko usoden zanj.
foto: Tony Crittenden / www.tcpphotos.net (uporabljeno v World Birdwatchu)

2: Markeškega goloba (*Ducula galeata*) ne bomo več našli v kategoriji »kritično ogroženih« vrst, saj je po uspešni naravovarstveni akciji samo še »ogrožena« vrsta.
foto: Pete Morris

3: Tudi pita *Pitta gurneyi* po novem sodi le v kategorijo »ogroženih« vrst, saj so pred kratkim v Mjanmaru odkrili novo populacijo te vrste.

foto: Kanit Khanikul

4: Albatros vrste *Diomedea dabbenena* je po novem na seznamu »kritično ogroženih« vrst. Odrasli osebki pogosto končajo na trnkah parangalov, mladiče pa plenijo na novo naseljene miši.

foto: Richard Cuthbert

1: Kamenjariji (*Arenaria interpres*) oblikujejo glavno poletnih pobožnikov v Langebaanski laguni v Južni Afriki.

foto: Kajetan Kravos

polovico. Toda še hujši grožnji od podnebnih sprememb predstavljata ptičja gripa in malarija, ki jo prenašajo na novo naseljeni komarji. Akepa naseljuje predvsem gorske gozdove nad 1100 m nad morjem, medtem ko so bili komarji do nedavnega najštevilnejši pod 900 m. Kljub temu se je že izkazalo, da se komarji lahko razmnožujejo tudi na višini 1200 m in pričakovati je, da bodo že ob manjšem dvigu temperature komarji uspeli naseliti še zadnja, zaenkrat še izolirana območja na otoku Kauai.

Obstajajo tudi vzpodbudnejše zgodbe o vrstah, ki so jih rešili s samega roba izumrtja. Markeški golob (*Ducula galeata*) je bil črtan s seznama »kritično ogroženih« vrst in je prešel na nižjo kategorijo »ogrožene« vrste. Leta 2000 je bil ta golob poznan le na otoku Nuku Hiva v francoski Polineziji, kjer pa je bila njegova populacija ocenjena le na 250 osebkov. Protizakonit lov, plenjenje s strani podgan, uničevanje habitata zaradi živinoreje in predlogi za graditev cest in predorov so močno ogrozili še tistih nekaj preostalih ptic na otoku. Potem ko je organizacija Manu (BirdLife v francoski Polineziji) sprožila kampanjo za dvig naravovarstvene ozaveščenosti, se je grožnja divjega lova na te ptice očitno zmanjšala. Goveda ni več, koz in prašičev pa vse manj. Po zaslugi organizacije Manu je bil tudi ukinjen projekt graditve novih cest in predorov. Hkrati je bila na otoku Ua Huka, kjer ni podgan, osnovana nova populacija markeškega goloba. V aprilu 2000 je bilo tam izpuščenih pet osebkov, v letu 2003 pa še trije. Ta premeščena populacija raste in pričakovati je, da bo do leta 2010 štela že 50 ptic.

Rdeči seznam za leto 2008 vključuje 148 vrst, ki imajo spremenjen status ogroženosti. Pri teh vrstah so mnoge spremembe posledica taksonomskih revizij, na primer nedavno razcepljenih vrst. Skupaj je bilo v letu 2008 v rubriko »kritično ogroženih« vrst na Rdečem seznamu dodanih osem vrst, šestim pa je bil status »izboljšan« s »kritično ogroženih« na zgolj »ogrožene« vrste. Glede na zgoraj zapisano se zdi, da naravovarstveniki dobivajo skoraj toliko bitk, kot jih izgubljajo. Pa vendar gre napredek v statusu, z izjemo markeškega goloba, pripisati vse večjemu znanju in izkušnjam na tem področju – kot na

primer ponovno odkritje pite *Pitta gurneyi* v Mjanmaru. Štiriindvajset vrst od šestindvajsetih, katerih status je bil spremenjen zaradi dejanskih razlogov, bomo danes našli v kategoriji vrst z višjo ravniyo ogroženosti. Te vključujejo tudi široko razširjene vrste, kot sta veliki škurh (*Numenius arquata*) in palčja penica (*Sylvia undata*), ki sta prej imeli status »neogroženih« vrst, danes pa sta že na seznamu »potencialno ogroženih« vrst na globalni ravni.

BirdLifov koordinator za globalne raziskave pojasnjuje, da je razlika med dejanskimi spremembami in spremembami zaradi izboljšane znanja brez dvoma pomembna. S tem ko izločimo spremembe, ki so posledica dejanskega izboljšanja ali poslabšanja statusa populacij, v primerjavi z boljšim razumevanjem velikosti, trendov, razširjenosti in ogroženosti populacij lahko napravimo indeks (Red List Index). To je nekakšen kazalec – preprosto grafikon – ki kaže skupne trende potencialnega izumiranja pri celi seriji ptičjih vrst in sicer na osnovi tistih, ki se gibljejo med kategorijami Rdečega seznama zaradi dejanskih razlogov. Ta indeks nam omogoča, da izmerimo, ali smo uspešni pri zmanjševanju stopnje, pri kateri se izgublja biotska pestrost.

Internet nam omogoča, da zlahka poiščemo dejanske spremembe, in sicer tako, kot se dogajajo. Birdlifovi forumi globalno ogroženih ptic so se izkazali kot učinkovit, odprt in transparenten način za primerjavo informacij in pritegnitev sodelavcev iz vsega sveta. Danes pri teh forumih sodeluje že prek 1.500 ljudi, ki prispevajo najnovejše ključne podatke o več sto vrstah, za katere je bila predvidena revizija kategorij v Rdečem seznamu. Diskusije azijskega foruma na temo vrbjega strnada (*Emberiza aureola*) ponazarjajo postopek zbiranja informacij in ocenjevanja stanja vrste. Diskusija je široka: o osebnih opažanjih zmanjševanja velikosti njegovih jat; anekdotičnih dokazih o »nenadni strasti« po uživanju teh »riževih ptic«, pečenih na ražnju; modnem povpraševanju po nagačenih vrbjih strnadih, ki v kitajske domove »prinašajo srečo« in o poročilih o prodaji svežih in zamrznjenih vrbjih strnadov na neki kitajski tržnici.

Sodelavci forumov prispevajo pomembne podatke o statusu vrste v različnih regijah, ki je ponekod še vedno pogosta, drugod pa je vse manj ali pa je celo že izginila. Zaradi tega je vrsti izredno težko določiti ustrezen status. Zaenkrat velja previdna ocena več kot 30 % upada populacije v zadnjem desetletju, kar pomeni, da vrbbi strnad sodi v kategorijo »ranljivih« vrst, a kljub temu potrebujemo koordiniran monitoring na njenem celotnem arealu, kar pa naposled utegne razkriti, da splošno upadanje vrste le ni tako resno.

Ti forumi so bili le eden izmed uporabljenih virov. BirdLifovo osebje je moralo zbrati in pregledati orjaško število podatkov. Gre za skupaj 12.500 referenc, ki vsebujejo podatke iz 2.800 novo objavljenih virov in več kot 3.000 neobjavljenih poročil. Poleg tega je osebje prejelo gradivo od velikega števila znanstvenikov, naravovarstvenikov in opazovalcev ptic, tako iz BirdLifovega partnerstva kot iz širše mreže sodelujočih organizacij in specializiranih skupin IUCN, vključno s 1.400 preglednimi članki izpod peresa več kot 1.000 ornitoloških izvedencev. Zbiralna moč te mreže sodelavcev je omogočila BirdLifovim uslužbencem, da so uporabili izpopolnjeno znanje za ocenjevanje vrst z zelo redkimi podatki.

Sicer pa nenehno prihajajo novi in novi podatki o statusu ptic iz vsega sveta. Za zadnji pregled je malce prepozno prišla informacija, da »kritično ogrožena« vrsta sra-koperja *Laniarius liberatus*, poznana le po enem samem osebk, ujetem na vrtu bolnišnice Bulu Burti v Somaliji in opisanem na osnovi vzorcev krvi in peres, potem ko je bila ptica izpuščena, najbrž ni veljavna vrsta. To lahko pomeni eno vrsto manj, za katero si bomo morali delati skrb, sicer pa splošni trend kaže, da se status svetovnih ptic še vedno nezadržno slabša. In glede na 190 vrst, ki jih imamo danes na seznamu »kritično ogroženih«, lahko zatrdimo, da še nikoli ni bilo večje in nujnejše potrebe po BirdLifovem programu za preprečitev izumrtja ptic. ●

Izvirni članek: BirdLife International (2008): *World Bird-watch*, June 2008: 14-17.

→ Železova ruda uničuje življenje v Langebaanski laguni

// prevod Henrik Ciglič

Pri BirdLife Južna Afrika pravijo, da se Langebaanski laguni – eni izmed najpomembnejših ramsarskih lokalitet v državi, ki je hkrati del Narodnega parka West Coast in pomembno mednarodno območje za ptice (IBA) na otočju Saldanha Bay – izteka čas.

Langebaanska laguna je najpomembnejše mokrišče za pobreznike v Južni Afriki, saj se v njej redno zadržuje kar 10 % vseh obalnih pobreznikov v državi. Laguna lahko vzdržuje več kot 37.500 vodnih ptic v poletnem času; 34.000 od teh je pobreznikov, 93 % palearktičnih selivk.

Med poletno množico pobreznikov v laguni je največ črnih prosenk (*Pluvialis squatarola*), srpkljunih prodnikov (*Calidris ferruginea*), peščencev (*C. alba*), velikih prodnikov (*C. canutus*) in kamenjarjev (*Arenaria interpres*). Obalni pas daje hrano več vrstam z omejenimi območji, med katerimi je tudi nedavno opisani dolgokljuni škranec (*Certhilauda curvirostris*). Pozimi lahko laguna redno vzdržuje več kot 10.500 ptic; 4.500 od teh je plamencev (*Phoenicopterus roseus*), 4.000 pa pobreznikov.

Pri BirdLife Južna Afrika pravijo, da je to pomembno mokrišče na Western Capu zdaj pod izredno hudim pritiskom zaradi širjenja pristanišča, onesnaževanja z odpadnimi vodami, urbanega razvoja in razvoja turistične infrastrukture, kar pomeni, da lahko izgubi svoj status zaščitenega območja kot pomembne lokalitete za južnoafriške obalne gnezdilke. Obstoječi terminal za železovo rudo naj bi v kratkem podvojil svoje kapacitete za potrebe izvoznikov te rude. Sicer pa je bila načrtovana širitev zaradi pričakovanih vplivov na hidrologijo, lagunske usedline, ptice in lagunsko obrežje že deležna hude kritike s strani naravovarstvenih organizacij. Dokazi o dolgoročnih negativnih vplivih razvoja prvotnega pristanišča v zgodnjih sedemdesetih letih 20. stoletja so še vedno dobro vidni na vzhodnem obrežju lagune pri vasi Langebaan.

„Peščine so praktično izginile zaradi spodjedajočega plimnega delovanja, ki je nastalo zaradi nasipa, zgrajenega zato, da so po njem speljali cesto, in pristajališča za potrebe terminala za železovo rudo,“ so povedali iz BirdLife južna Afrika. „Plima, ki je svojčas potrebovala štiri dni, da se je vrnila v Atlantski ocean, zdaj za to menda potrebuje do sedemnajst dni. Dodatno čiščenje morskega dna, ki bo potrebno za dvojno kapaciteto terminala, bo imelo pogubne posledice za usedline v laguni in življenje v njej. Prepričani smo, da bo to pogubno vplivalo tudi na pestrost ptičjih vrst in število ptic v laguni.“

Izvirni članek: spletna stran BirdLife International (2008): http://www.birdlife.org/news/news/2008/09/langebaan_lagoon.html